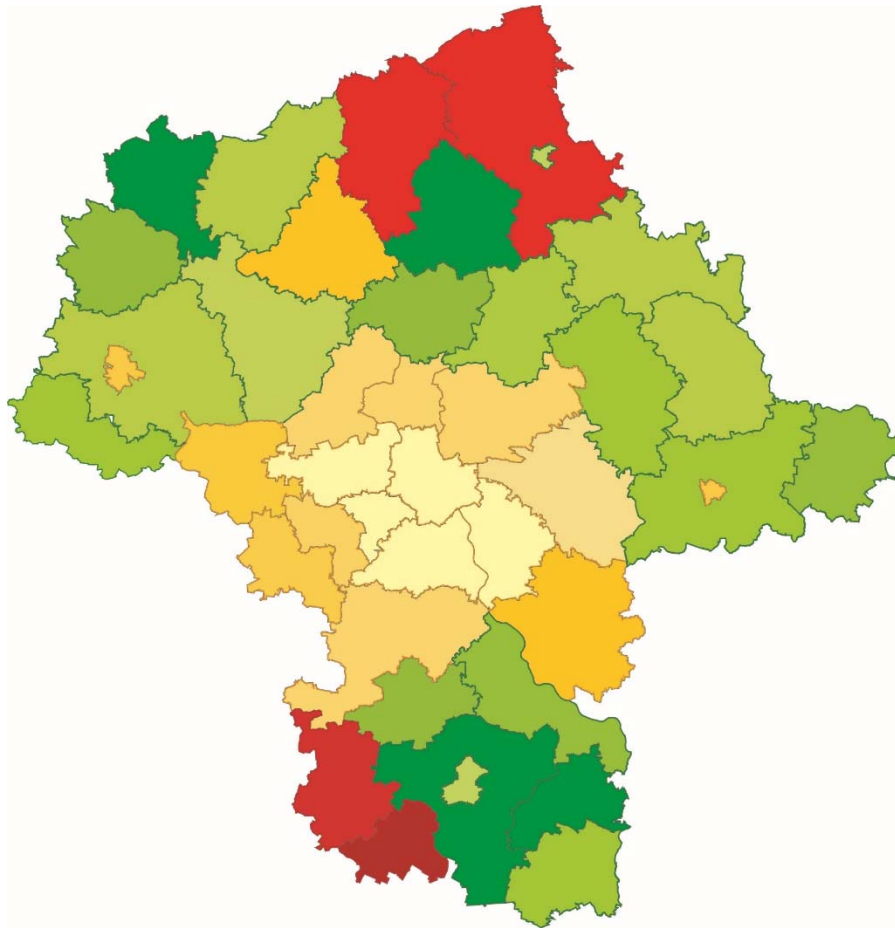

ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU ROZWOJU GMIN I POWIATÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych

2015

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	2
ZRÓŻNICOWANIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA POZIOMIE GMIN	5
Dochody własne budżetów gmin	5
Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT)	10
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.....	15
ZRÓŻNICOWANIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA POZIOMIE POWIATÓW	19
Stopa bezrobocia rejestrowanego	19
Wynagrodzenia	21
KIERUNKI ZMIAN ZRÓŻNICOWANIA.....	23
PODSUMOWANIE.....	30

WPROWADZENIE

Zróznicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionów jest zjawiskiem naturalnym, wynikającym z nierównomiernego dostępu do podstawowych czynników produkcji, takich jak kapitał, praca, zasoby mineralne. Różnice potencjału regionów są zgodne z większością teorii rozwoju regionalnego, choć teorie te wywodzą się z odmiennych orientacji naukowych, w rozmaity sposób wyjaśniają zróżnicowaną dynamikę przestrzenną procesów społeczno-gospodarczych.

Pierwsza grupa teorii rozwoju gospodarczego wyrosła na gruncie nurtu neoliberalnego, który za podstawową koncepcję uznaje minimalizację interwencjonizmu i traktuje wolny rynek jako optymalny mechanizm regulacyjny. Teorie te uznawały, że działania administracyjne bardziej szkodzą niż pomagają, a zadaniem władz jest jedynie tworzenie odpowiednich regulacji prawnych dla wolnego rozwoju działalności gospodarczej. W ostatnich dziesięcioleciach pojawiają się koncepcje odchodzące od czystych założeń neoliberalnych i nawiązujące w coraz większym stopniu do doktryny Johna Keynesa. Odwołują się one do szerszej gamy czynników wpływających na rozwój gospodarczy regionów, m.in. podkreślają znaczenie instytucji otoczenia biznesu, ośrodków naukowych, zjawisk społecznych i norm kulturowych. Zakładają również konieczność interwencjonizmu władz publicznych. Jest to spowodowane założeniem mówiącym o kumulowaniu się różnic międzyregionalnych. Regiony wysoko rozwinięte stają się według tych założeń coraz bardziej gospodarczo dominujące, a na obszarach zacofanych pogłębiają się zjawiska problemowe. Dlatego teorie, o których mowa, postulują różnorodne działania administracyjne, począwszy od podwyższania kwalifikacji siły roboczej, przez inwestycje w infrastrukturę, promowanie eksportu, a skończywszy na budowaniu instytucji wspierających rozwój przedsiębiorczości oraz kreujących innowacyjność. Działania te powinny być szczególnie intensywne na terenach słabego wzrostu gospodarczego. Warto zauważyć również, że większość koncepcji naukowych powstałych po drugiej wojnie światowej, aż do początku lat osiemdziesiątych, zakłada „odgórną” pomoc państwa dla słabiej rozwijających się regionów. Współczesne koncepcje kładą nacisk na mobilizację wewnętrznego potencjału tych obszarów i traktują interwencję władz publicznych jako wspierającą rozwój oddolnych czynników instytucjonalnych, politycznych i społecznych zapewniających rozwój.¹

Niezależnie od przyczyn, nadmierne zróżnicowanie między regionami jest zjawiskiem niekorzystnym, co stało się przedmiotem polityki Unii Europejskiej. Ustanowiono instrumenty, takie jak Fundusz Spójności w ramach polityki spójności, których wspólnym celem jest dążenie do zmniejszenia dysproporcji w rozwoju regionalnym. Mimo tych działań Unia Europejska charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem poziomu rozwoju gospodarczego. Utrzymującym się różnicom między regionami towarzyszą również wysokie dysproporcje wewnątrz regionów.

¹ T. G. Grosse, *Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego*, Studia Regionalne i Lokalne, nr 1(8) 2002, Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego UW, Warszawa 2002, s. 25-48.

Wysokie zróżnicowanie wewnątrzregionalne jest rosnącym problemem w Polsce, co potwierdził Przegląd Terytorialny opracowany przez OECD². Według niego, w Polsce występują jedne z największych dysproporcji spośród krajów OECD, które wynikają w znacznej mierze z rosnących różnic pomiędzy obszarami miejskimi (dużymi miastami, przede wszystkim Warszawą, Poznaniem i Krakowem), a obszarami w znacznej mierze wiejskimi i peryferyjnymi. Według raportu w województwie mazowieckim występuje druga co do wielkości dysproporcja dochodowa na obszarze OECD. Co istotne zróżnicowania terytorialne pogłębiają się od 1995 r., sygnalizując kumulację dynamiki wzrostu w konkretnych miejscach. Podregiony najbogatsze korzystają najbardziej z bieżących tendencji wzrostowych i rozwijając się, przyczyniają do zwiększenia nierówności.

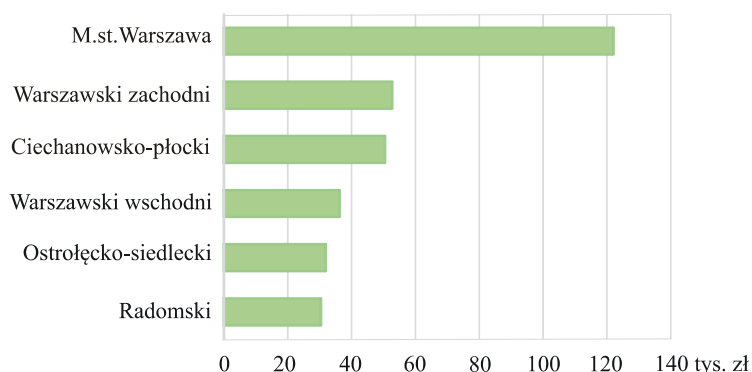
Na zmniejszenie niekorzystnych różnic pomiędzy potencjałami poszczególnych regionów ukierunkowana jest polityka władz publicznych wszystkich poziomów. W kolejnych strategiach rozwoju Samorząd Województwa Mazowieckiego podkreśla znaczenie niwelowania dysproporcji wewnątrzregionalnych jako jednego z najważniejszych celów rozwojowych. W najnowszej *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030. Innowacyjne Mazowsze* udowadnia to wizja: „Mazowsze to region spójny (...)” jak i cel główny „Zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim (...)”.

Na tle innych województw mazowieckie charakteryzuje się korzystną sytuacją demograficzno-gospodarczą, ze wskaźnikami przewyższającymi średnią krajową. Jednak wyłaniający się z danych statystycznych pozytywny obraz regionu jest bardzo mylący, bowiem na korzystne statystyki województwa w dużej mierze wpływa Warszawa.

Podobnie jak w wielu rejonach stołecznych Unii Europejskiej, Warszawa pełniąc specyficzne funkcje administracyjne i finansowe, podnosi wskaźniki statystyczne regionu. Skupia w sobie zasadniczy potencjał gospodarczy, kapitałowy i intelektualny, przez co silnie dystansuje całe Mazowsze od pozostałych województw oraz przyczynia się do przestrzennych dysproporcji wewnątrz regionu. Dysproporcje te widoczne są już na poziomie podregionów. W 2012 r. PKB w przeliczeniu na mieszkańca w podregionie m.st. Warszawa był ponad czterokrotnie większy niż w podregionie radomskim.

² *Przeglądy Terytorialne OECD. Polska*, OECD 2008.

Wykres 1. **Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2012 r.**

W rankingu polskich gmin pod względem wysokości dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, mazowieckie gminy znajdują się zarówno w czołówce jak i w jego końcu. Wśród 100 najbogatszych gmin w 2013 r. znalazło się 20 gmin z województwa mazowieckiego, a wśród 100 o najniższych dochodach własnych znalazło się ich 14.

Według danych Eurostatu, w większości krajów regiony, w których zlokalizowana jest stolica charakteryzują się najwyższym poziomem rozwoju. Analiza PKB na 1 mieszkańca, mierzonego parytetem siły nabywczej na poziomie NUTS-2 w 2011 r., potwierdza tę zależność. W Wiedniu, stolicy Austrii – jednym z najbogatszych krajów Unii – PKB na 1 mieszkańca wynosił 165% unijnego PKB per capita, a w „najuboższym” regionie (Burgenland AT) prawie dwukrotnie mniej (87%). Jest to jednak nieporównywalna skala zróżnicowania w zestawieniu z Warszawą i województwem mazowieckim.

Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia, w niniejszym opracowaniu podjęto próbę pokazania zróżnicowania województwa mazowieckiego na podstawie wybranych danych statystycznych oraz sprawdzenie jak to zróżnicowanie zmieniało się w latach 2007–2013. Okres wybrano nieprzypadkowo, ponieważ w tym czasie funkcjonowała druga perspektywa finansowa w ramach programów Unii Europejskiej. Rok 2007 został wybrany w celu określenia stopnia zróżnicowania na początku nowego okresu programowania. Obserwacje przeprowadzono na możliwie najniższym poziomie podziału terytorialnego.

Do oceny zróżnicowania rozwoju województwa mazowieckiego wybrano następujące wskaźniki:

1. dochody własne budżetów gmin (w zł) na 1 mieszkańca,
2. dochody budżetów gmin z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych PIT (w zł) na 1 mieszkańca,
3. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców,
4. stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach,
5. przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w powiatach.

ZRÓŻNICOWANIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA POZIOMIE GMIN

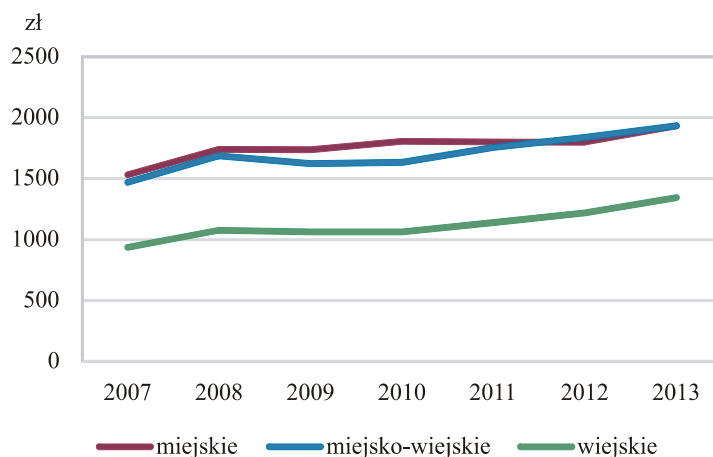
Dochody własne budżetów gmin

Dochody gmin są jednym z istotnych mierników oceny sytuacji finansowej gmin. Skuteczne zarządzanie finansami gminy warunkuje jej rozwój i konkurencyjność oraz zabezpiecza realizację potrzeb jej mieszkańców. Podstawowymi źródłami finansowania zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego są dochody własne, dotacje celowe i subwencje. Dochody własne samorządu są uzależnione od sytuacji gospodarczej w skali lokalnej. Stanowią je bowiem m.in. wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku gminy, a także wpływy z tytułu udziału w podatkach od osób fizycznych (PIT) i prawnych (CIT), stanowiących dochody budżetu państwa. Wielkość dochodów własnych samorządu świadczy o zamożności gminy, a także o samodzielności finansowej i niezależności od transferów z budżetu państwa.

Z uwagi na fakt, że miasta na prawach powiatu realizują równocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządzają jeden budżet, dochody gmin podane są bez dochodów gmin mających również status miasta na prawach powiatu, natomiast dochody miast na prawach powiatu podawane są łącznie dla części gminnej i powiatowej. Biorąc pod uwagę, że dla gmin miejsko-wiejskich sporządzane jest jedno sprawozdanie i brak jest informacji dla części miejskiej i części wiejskiej, wskaźniki dotyczące dochodów gmin będą prezentowane w podziale na gminy: miejskie, miejsko-wiejskie oraz wiejskie.

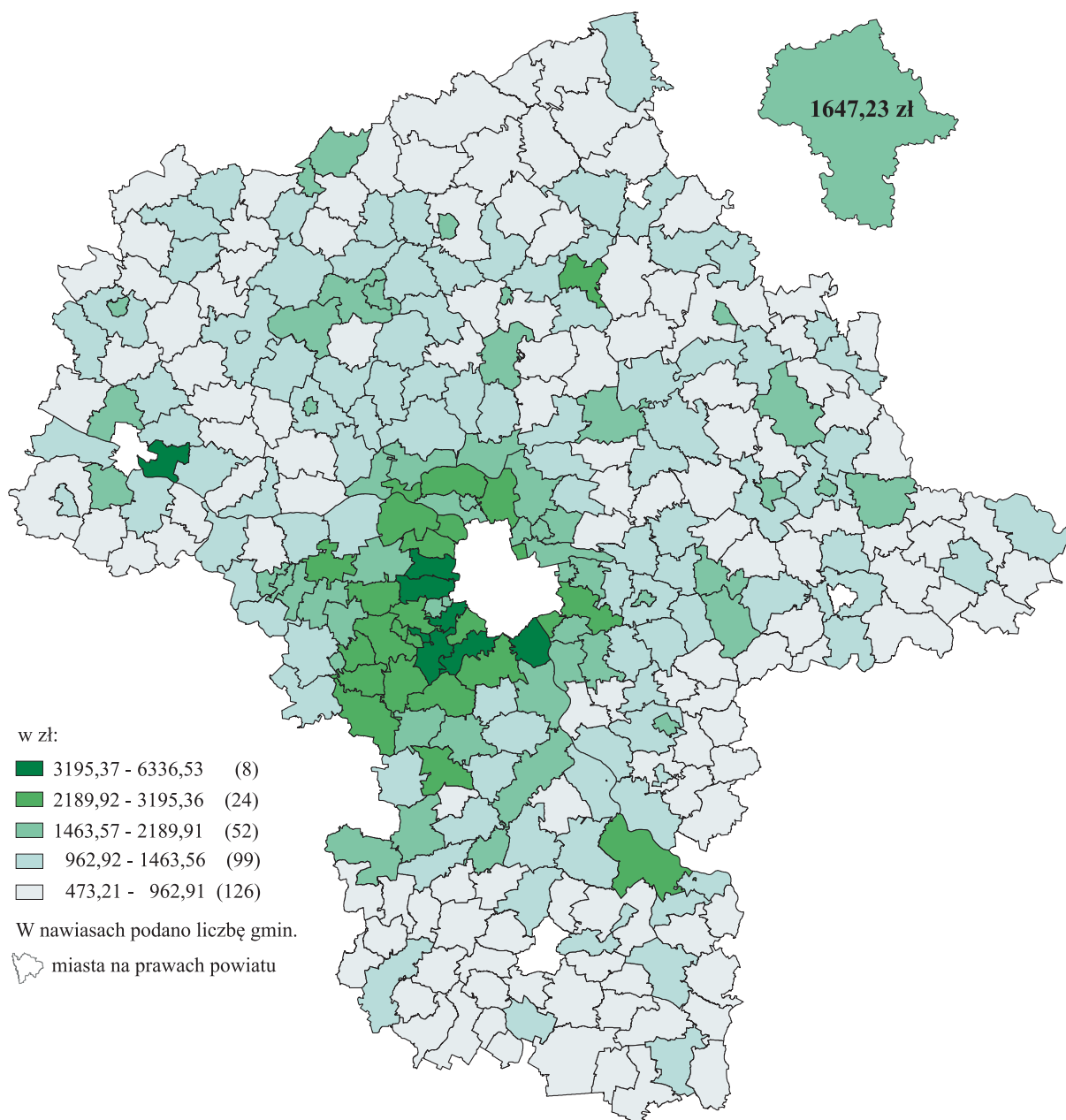
W latach 2007–2013 w mazowieckich gminach odnotowano znaczący wzrost dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca – o 34,7%. W 2013 r. przeciętna wartość wskaźnika dla gmin kształtowała się na poziomie 1647,23 zł. W analizowanym okresie dochody gmin wiejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosły o 43,8%, miejsko-wiejskich o 31,5%, a miejskich o 26,3%. Niewielki spadek odnotowano w 2009 r, co było wynikiem pogarszającej się koniunktury gospodarczej w kraju na skutek spowolnienia gospodarczego.

Wykres 2. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca według typów gmin w latach 2007–2013

Wyniki analizy potwierdzają występowanie znacznych różnic w sytuacji dochodowej gmin w województwie mazowieckim. W 2013 r. najwyższe dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w dwóch gminach wiejskich: Lesznówola (6336,53 zł) i Nadarzyn (4868,79 zł). Wysokie wartości wskaźnika widoczne były również w pozostałych gminach sąsiadujących z m.st. Warszawą oraz z Płockiem. Jednak większość gmin położonych na obrzeżach województwa osiągnęła niskie i bardzo niskie dochody własne.

Mapa 1. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2013 r.

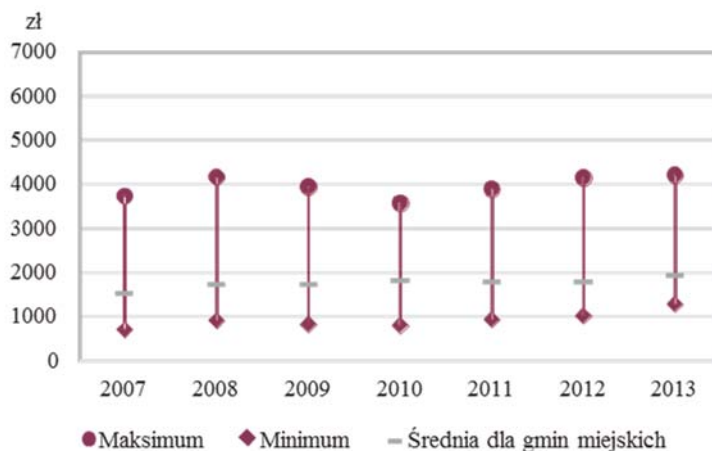
Analiza dochodów własnych na 1 mieszkańca w zależności od typu gminy wskazuje, że najzamożniejsze są gminy miejsko-wiejskie i miejskie. W 2013 r. najniższe dochody odnotowały gminy wiejskie, przy czym różnica pomiędzy gminami miejsko-wiejskimi, a wiejskimi wyniosła 588,09 zł.

Tabela 1. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca według typów gmin

Wyszczególnienie		Gminy miejskie		Gminy miejsko-wiejskie		Gminy wiejskie	
		2007	2013	2007	2013	2007	2013
Dochody na 1 mieszkańca w zł	średnie dla typu	1529,62	1931,61	1469,00	1932,38	935,14	1344,29
	minimalne	699,93	1275,60	487,53	677,06	407,13	473,21
	maksymalne	3727,42	4201,48	3500,51	4227,59	4572,10	6336,53
	różnica	3027,49	2925,88	3012,98	3550,53	4164,97	5863,32
Odsetek gmin powyżej średniej w typie		36,7	40,0	30,0	28,0	18,3	18,3

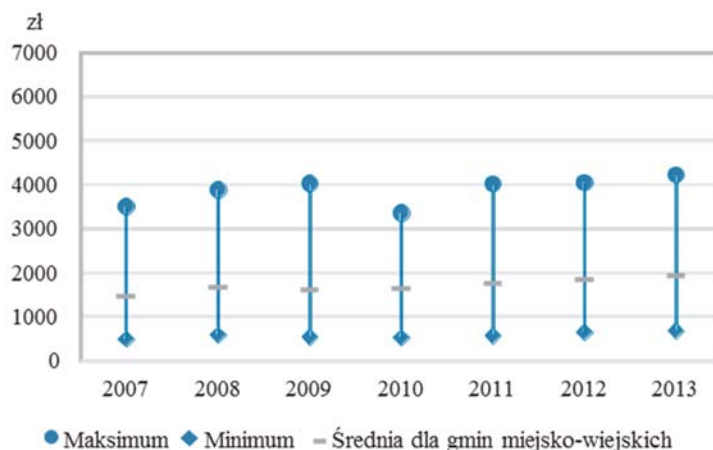
Duże dysproporcje w sytuacji dochodowej gmin występują nie tylko pomiędzy różnymi typami gmin, ale również wewnątrz poszczególnych typów.

Wykres 3. Rozpiętość w poziomie dochodów własnych budżetów gmin miejskich na 1 mieszkańca w latach 2007–2013

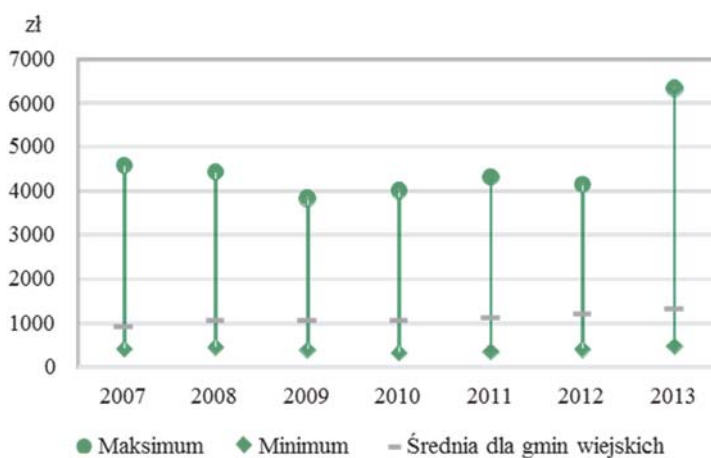
W gminach miejskich odnotowano zmniejszenie różnicy pomiędzy gminami o najwyższych i najniższych dochodach własnych na 1 mieszkańca. W 2007 r. różnica ta wyniosła 3027,49 zł, w 2013 r. o 101,61 zł mniej. Najmniejsza różnica w poziomie dochodów własnych wystąpiła w 2010 r. – 2776,11 zł. Zmniejszenie rozpiętości w poziomie dochodów może wskazywać na wyrównywanie dysproporcji w sytuacji dochodowej miast w badanym okresie.

Wykres 4. **Rozpiętość w poziomie dochodów własnych budżetów gmin miejsko-wiejskich na 1 mieszkańca w latach 2007–2013**

W gminach miejsko-wiejskich rozpiętość dochodów własnych w analizowanym okresie kształtowała się na poziomie od 3012,98 zł w 2007 r. do 3550,53 zł w 2013 r. Najmniejsza różnica w poziomie dochodów wystąpiła w 2010 r. – 2829,89 zł, głównie dzięki obniżeniu wartości maksymalnej.

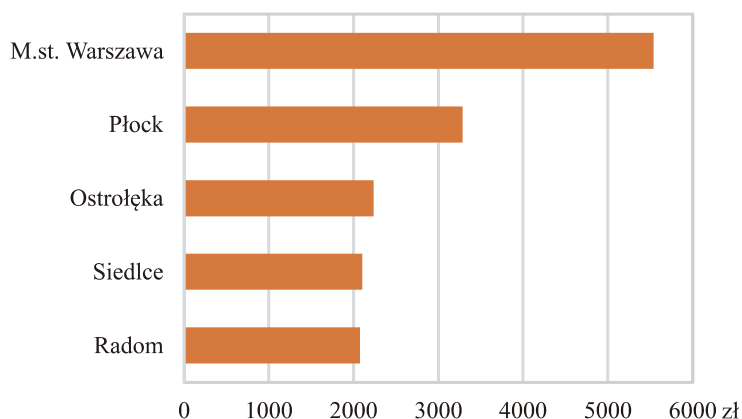
Wykres 5. **Rozpiętość w poziomie dochodów własnych budżetów gmin wiejskich na 1 mieszkańca w latach 2007–2013**

Największe zróżnicowanie wystąpiło w grupie gmin wiejskich, gdzie obok jednostek uzyskujących bardzo niskie dochody własne, były gminy, których dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca są zdecydowanie wyższe od przeciętnej wielkości wskaźnika w tej grupie. W 2013 r. różnica pomiędzy gminami o najwyższym i najniższym wskaźniku wyniosła 5863,32 zł. W 2007 r. różnica ta kształtowała się na poziomie 4164,97 zł.

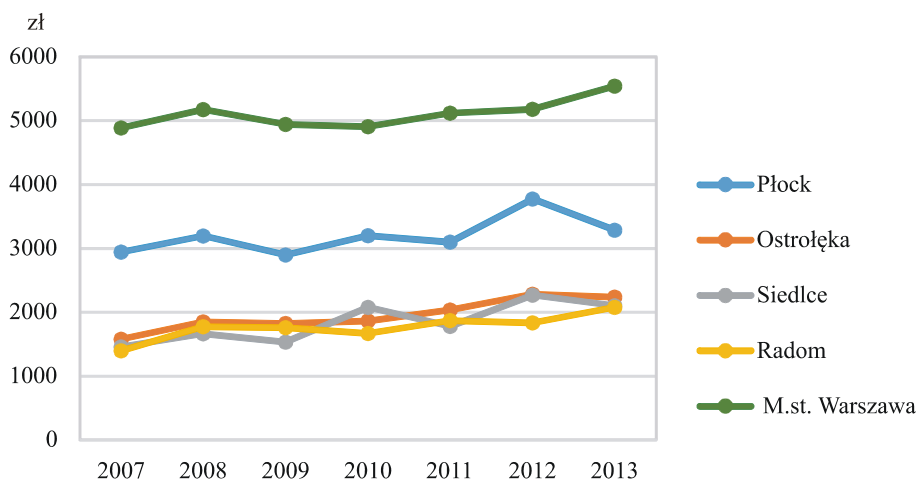
Wśród miast na prawach powiatu najwyższe dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w m.st. Warszawie – 5539,26 zł. Wśród pozostałych miast wyróżniał się Płock, gdzie średnio na 1 mieszkańca przypadało 3286,85 zł. Najniższe dochody odnotowano w Radomiu – 2078,05 zł.

Wykres 6. Dochody własne budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2013 r.

W latach 2007–2013 w miastach na prawach powiatu, podobnie jak w przypadku gmin, notowany był wzrost dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Największy wzrost dochodów własnych odnotowano w Radomiu. W porównaniu z rokiem 2007 dochody własne na 1 mieszkańca były wyższe o 682,33 zł, tj. o 48,9%. W m.st. Warszawie dochody wzrosły o 654,13 zł, tj. o 13,4%. W Płocku omawiany wzrost był najniższy wśród miast na prawach powiatu, gdzie dochody na 1 mieszkańca wzrosły o 343,19 zł, tj. o 11,7%. Skutki spowolnienia gospodarczego były widoczne również w przypadku miast na prawach powiatu – spadki w poziomie dochodów własnych na 1 mieszkańca wystąpiły w Radomiu i m.st. Warszawie w latach 2009 i 2010, a w pozostałych miastach tylko w roku 2009.

Wykres 7. Dochody własne budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w latach 2007–2013

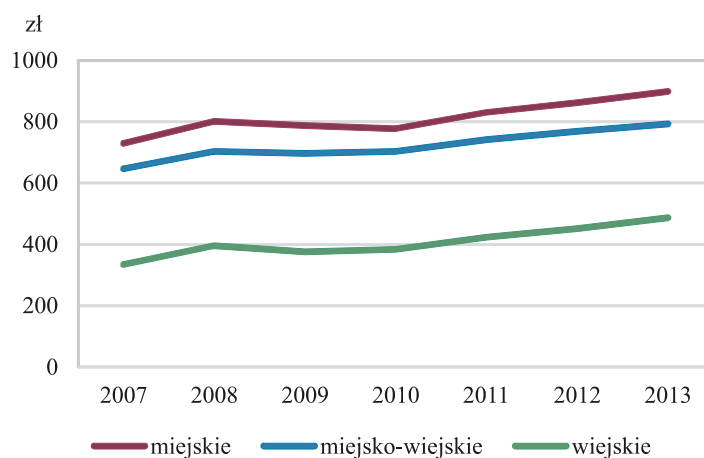

Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT)

W strukturze dochodów własnych znaczący udział mają wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT). Jest to część dochodu z podatku, którą ustala się mnożąc ogólną kwotę wpływów z podatku PIT przez wskaźnik równy udziałowi należnemu (w roku poprzedzającym rok bazowy) podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na obszarze gminy. W 2013 r. wielkość udziału gmin we wpływach z PIT wyniosła 37,42%³. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) mogą być miernikiem aktywności zawodowej mieszkańców gminy i świadczyć o ich zamożności, stąd to kolejny wskaźnik ujęty w analizie.

Analiza wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) w przeliczeniu na 1 mieszkańca według typu gminy wskazuje, że najzamożniejsi są mieszkańcy gmin miejskich. W 2013 r. na 1 mieszkańca tego typu jednostek przypadało średnio 898,76 zł omawianego dochodu, nieco mniej w gminach miejsko-wiejskich – 793,22 zł. Najmniejsze wpływy odnotowano w przypadku gmin wiejskich – 487,07 zł. Niemniej jednak analizując zmiany w poziomie wskaźnika w latach 2007–2013 można zauważyć, że to właśnie w gminach wiejskich odnotowano największy wzrost (o 45,7%) wpływów z tego tytułu w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W gminach miejskich wpływy te zwiększyły się o 23,3%, a w gminach miejsko-wiejskich o 22,7%.

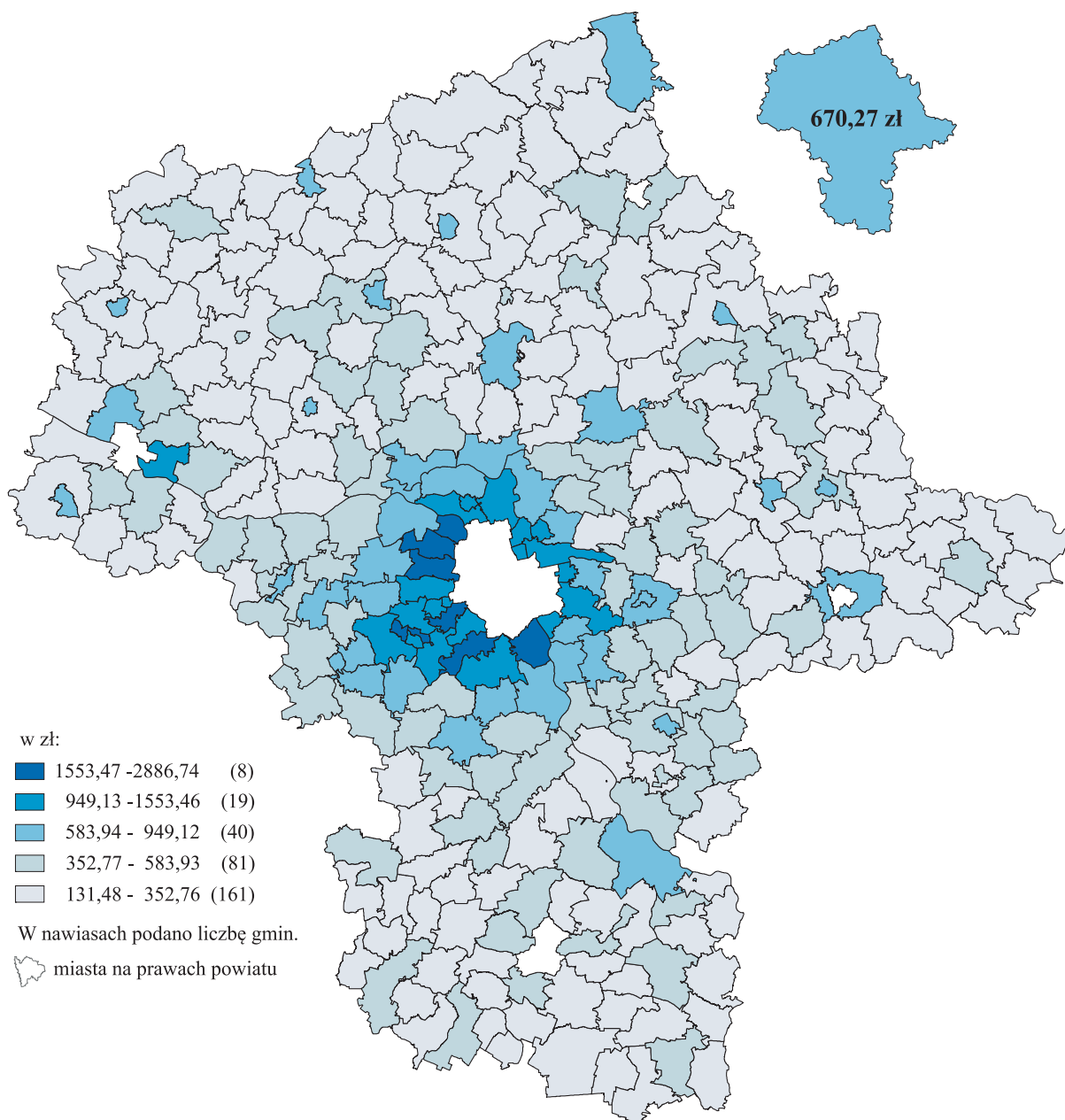
Wykres 8. Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca według typów gmin w latach 2007–2013

Podobnie jak w przypadku dochodów własnych gmin, w 2009 r. odnotowano spadek wpływów z podatku dochodowego (PIT). Od 2010 r. wpływy z tego tytułu zaczęły ponownie rosnąć.

³ Wskaźniki udziałów jednostek samorządu terytorialnego we wpływach z PIT zostały określone w ustawie z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2010 r. Nr 80. poz. 526 z późniejszymi zmianami). Udział gminy w podatku dochodowym od osób fizycznych był różnicowany w poszczególnych latach, w roku 2007 wynosił 36,22%, 2008 – 36,49%, 2009 – 36,72%, 2010 – 36,94%, 2011 – 37,12%, 2012 – 37,26%.

Mapa 2. Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca w 2013 r.

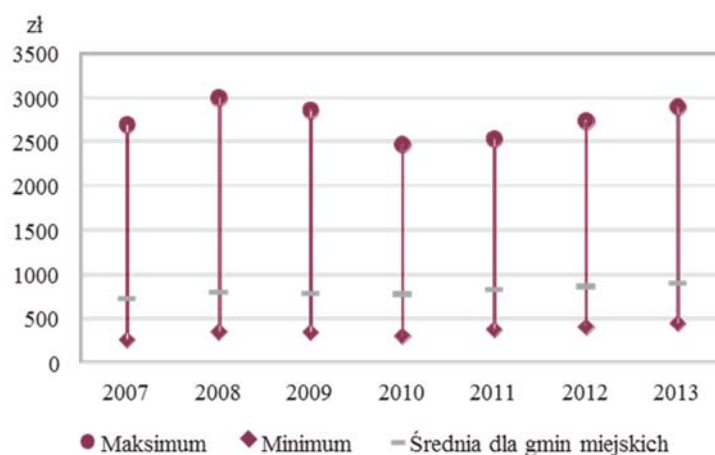
W 2013 r. najwyższe dochody z podatku dochodowego od osób fizycznych – ponad 2000 zł na mieszkańca osiągnęły gminy: miejska Podkowa Leśna, miejsko-wiejska Konstancin-Jeziorna oraz dwie gminy wiejskie: Michałowice i Izabelin. Nieco niższe dochody odnotowały pozostałe gminy leżące wokół m.st. Warszawy. Koncentracja gmin o wysokich wartościach wskaźnika widoczna była również w gminach sąsiadujących z Siedlcami i Płockiem. Jednak zdecydowana większość – 221 z 309 badanych gmin województwa mazowieckiego osiągnęła bardzo niskie, poniżej 500 zł na osobę, dochody z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych. Na wysokie dochody w gminach podwarszawskich duży wpływ mają procesy suburbanizacji, co jest związane z przenoszeniem się dobrze sytuowanych osób do tych gmin.

Tabela 2. Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca według typów gmin

Wyszczególnienie		Gminy miejskie		Gminy miejsko-wiejskie		Gminy wiejskie	
		2007	2013	2007	2013	2007	2013
Dochody na 1 mieszkańca w zł	średnie dla typu	728,95	898,76	646,47	793,22	334,28	487,07
	minimalne	254,87	441,41	144,50	239,62	90,68	131,48
	maksymalne	2686,40	2886,74	2042,48	2435,25	1890,88	2244,27
	różnica	2431,53	2445,33	1897,98	2195,63	1800,20	2112,79
Odsetek gmin powyżej średniej w typie		36,7	43,3	14,0	16,0	14,8	16,6

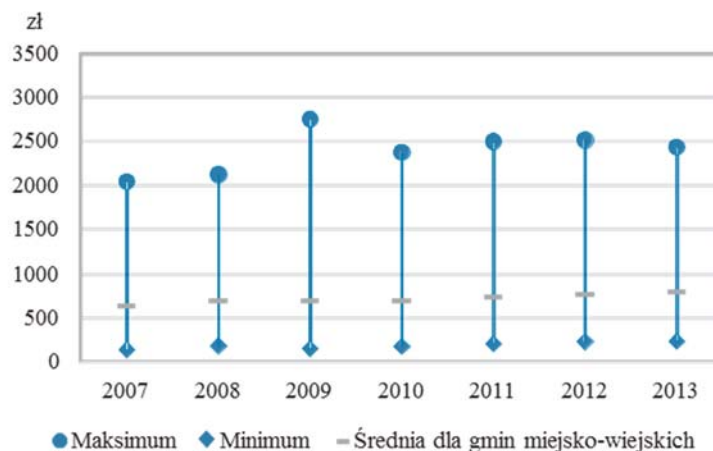
Największa różnica między wartością najwyższą a najniższą w przypadku omawianego wskaźnika wystąpiła w grupie gmin miejskich i w 2013 r. wyniosła 2445,33 zł, tj. o 13,80 zł więcej niż w 2007 r. Największa różnica w analizowanym okresie wystąpiła w latach 2008 i 2009, odpowiednio: 2647,21 zł i 2516,79 zł. Najniższa w 2010 r. i od tego roku zaczęła stopniowo wzrastać.

Wykres 9. Rozpiętość w poziomie wpływów z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca w gminach miejskich w latach 2007–2013

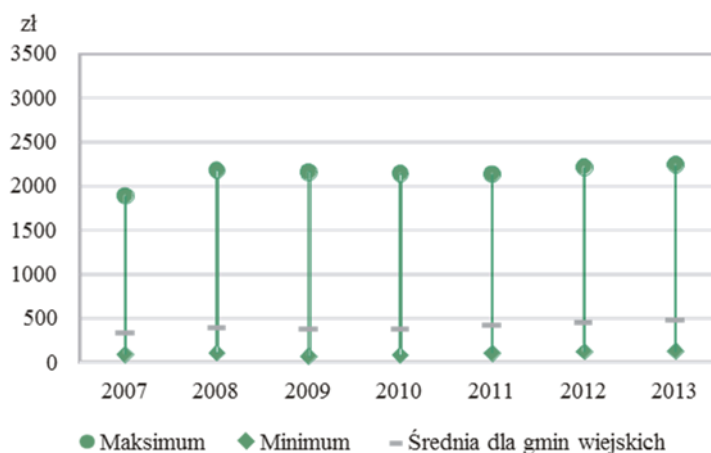
W gminach miejsko-wiejskich różnica pomiędzy gminami o najwyższym i najniższym wskaźniku w 2013 r. wyniosła 2195,63 zł, tj. o 297,65 zł więcej niż w 2007 r. Największe dysproporcje odnotowano w 2009 r. – 2599,56 zł, najmniejsze na początku analizowanego okresu – 1897,98 zł.

Wykres 10. **Rozpiętość w poziomie wpływów z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca w gminach miejsko-wiejskich w latach 2007–2013**

W gminach wiejskich, w których notowane były najniższe wpływy z tytułu udziału w podatku PIT na mieszkańca, różnica pomiędzy gminami o najwyższych i najniższych wartościach analizowanego wskaźnika w 2013 r. wyniosła 2112,79 zł. Był to poziom najwyższy w ciągu badanych 6 lat. Najmniejsza różnica wystąpiła na początku analizowanego okresu i wyniosła 1800,20 zł.

Wykres 11. **Rozpiętość w poziomie wpływów z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca w gminach wiejskich w latach 2007–2013**

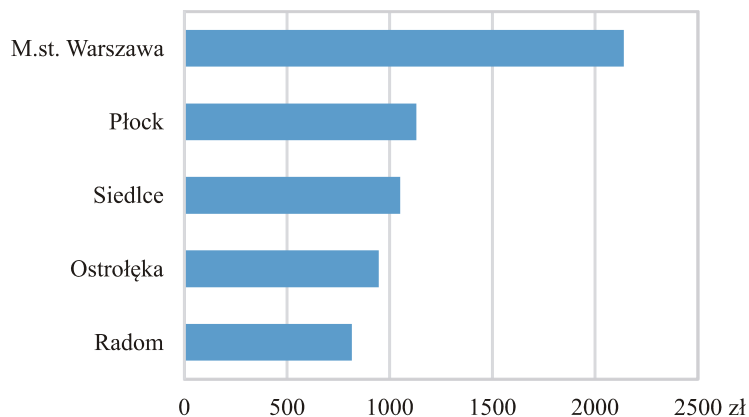

Podsumowując można stwierdzić, że w każdym typie gmin zwiększyła się różnica pomiędzy gminami o najwyższych i najniższych wpływach z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca. Większa rozpiętość w poziomie dochodów może świadczyć o tym, że nie nastąpiło istotne zmniejszenie dysproporcji w badanym okresie.

Wpływy z podatku dochodowego PIT stanowią również istotną pozycję w dochodach własnych miast na prawach powiatu. W 2013 r. wpływy z tego tytułu wynosiły średnio 1884,22 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Podobnie jak w przypadku gmin, sytuacja miast na prawach powiatu jest w znacznym stopniu zróżnicowana. M.st. Warszawa dystansuje pozostałe miasta pod względem

wysokości wpływów z podatku PIT. W stolicy średnio na 1 mieszkańca przypadało 2140,68 zł, w Radomiu o 1325,79 zł mniej.

Wykres 12. **Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca w miastach na prawach powiatu w 2013 r.**

Analizując zmiany w poziomie wpływów z podatku dochodowego (PIT) w latach 2007–2013 można zauważyć, że skutki spowolnienia gospodarczego były bardziej widoczne w przypadku gmin miejskich i miast na prawach powiatu, niż gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. W gminach miejskich oraz w m.st. Warszawie i Ostrołęce spadek wpływów z podatku (PIT) wystąpił zarówno w 2009 jak i 2010 r. W pozostałych typach gmin spadek odnotowano jedynie w 2009 r. Analiza danych za lata 2007 i 2013 pokazuje, że w okresie badanych 6 lat dochody z tytułu udziału w podatku PIT w miastach na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosły średnio o 12,5% (od 10,4% w m.st. Warszawie do 37,9% w Ostrołęce). W przypadku gmin wzrosty te były znacznie większe. W gminach wiejskich wpływy z tego tytułu w przeliczeniu na 1 mieszkańca zwiększyły się o 45,7%, miejskich o 23,3%, a miejsko-wiejskich o 22,7%.

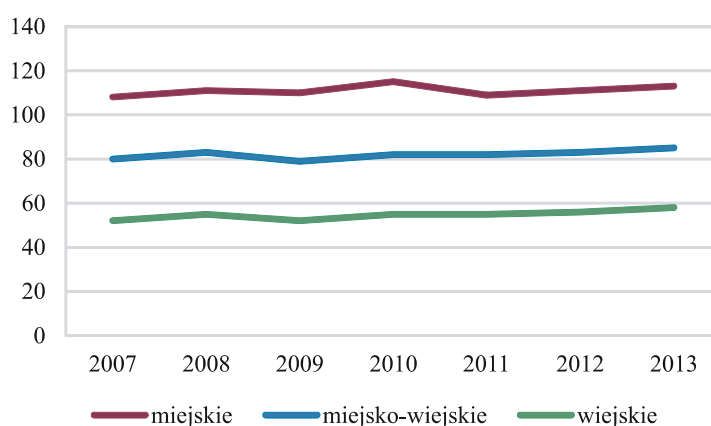
Wykres 13. **Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca w miastach na prawach powiatu w latach 2007–2013**

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

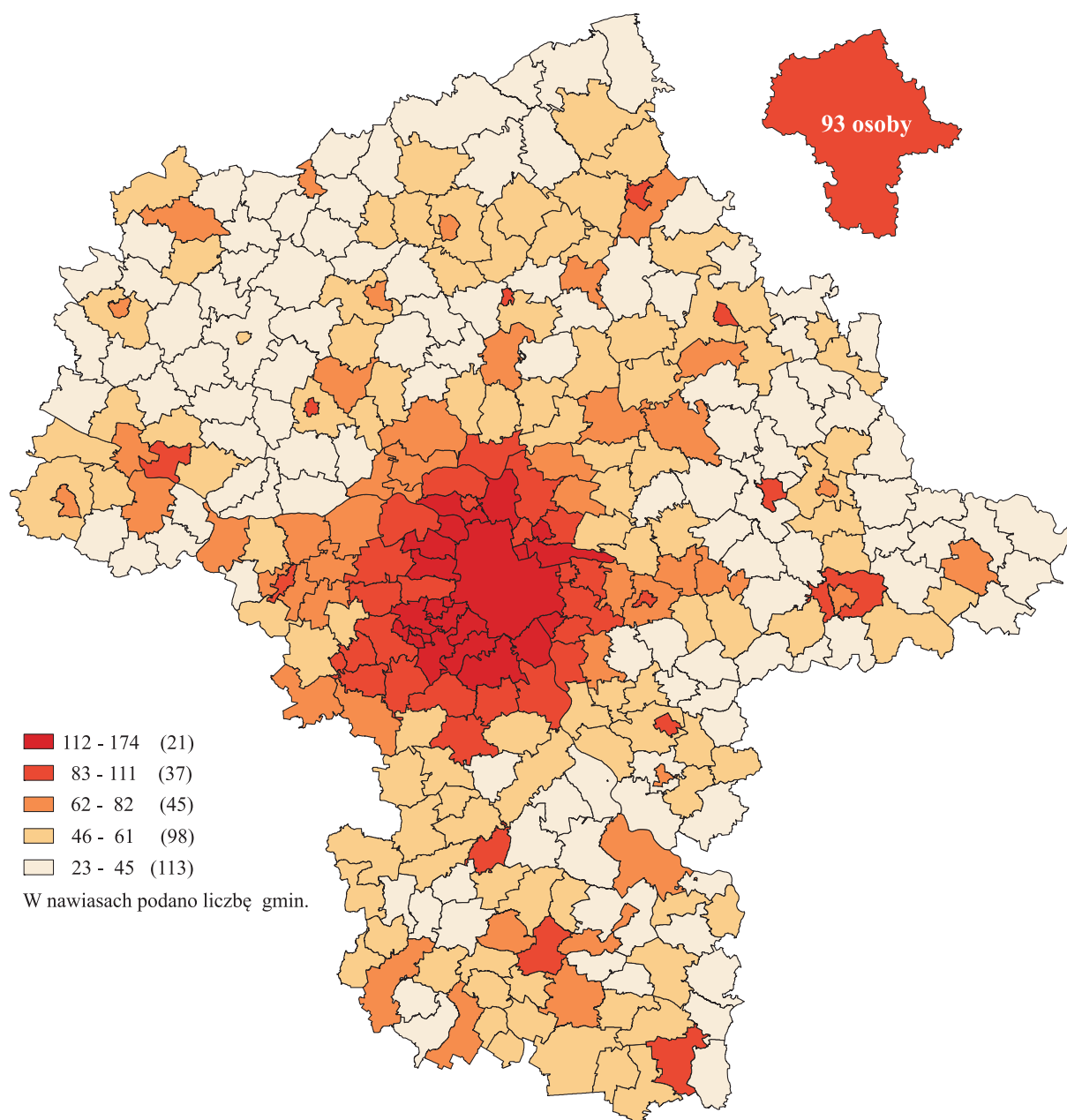
Kolejnym istotnym czynnikiem określającym i stymulującym rozwój społeczno-gospodarczy jest poziom lokalnej przedsiębiorczości, mierzony liczbą osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 ludności. Wskaźnik ten obrazuje przedsiębiorczość mieszkańców i jest postrzegany jako przejaw ich aktywności i kreatywności. Analiza tego wskaźnika również uwidacznia znaczne zróżnicowanie. W 2013 r. w województwie mazowieckim w rejestrze REGON zarejestrowanych było 493,3 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, tj. 93 osoby w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2007–2013 zwiększała się. Niewielki spadek został odnotowany jedynie w 2009 r. Mimo najniższego wskaźnika w przypadku gmin wiejskich, to w tym typie gmin wystąpił największy wzrost w analizowanym okresie o 11,5%.

Wykres 14. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności według typów gmin w latach 2007–2013

Najwięcej osób fizycznych na 1000 ludności prowadziło działalność gospodarczą w gminie miejskiej Podkowa Leśna (174), wiejskiej Michałowice (149) i miejsko-wiejskiej Łomianki (143). Najmniej osób zarejestrowanych było w gminach wiejskich Przesmyki oraz Przyłęk (odpowiednio: 23 i 26 osób na 1000 mieszkańców). Gminy charakteryzujące się największą liczbą osób fizycznych prowadzących działalność na 1000 mieszkańców położone są w sąsiedztwie m.st. Warszawy. Niewątpliwie to właśnie sąsiedztwo ze stolicą oddziałuje na rozwój przedsiębiorczości w przyległych gminach, a współczynnik przedsiębiorczości maleje wraz ze zwiększaniem się odległości od m.st. Warszawy.

Mapa 3. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności w końcu grudnia 2013 r.

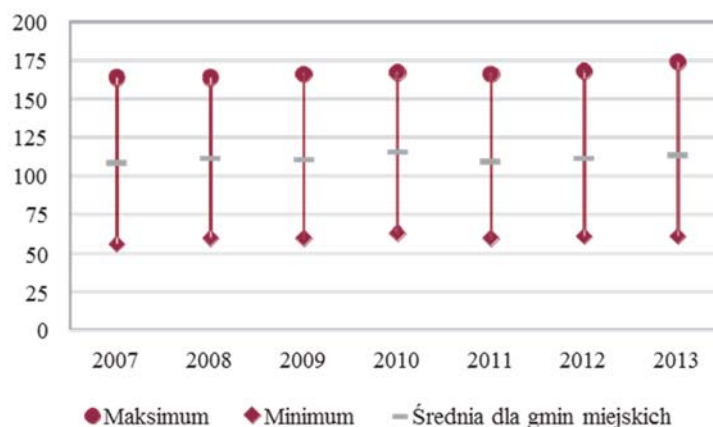
Analiza omawianego wskaźnika w zależności od typu gmin wskazuje, że w 2013 r. najwięcej osób fizycznych prowadziło działalność w gminach miejskich – 113 osób na 1000 ludności, najmniej w wiejskich – 58 osób.

Tabela 3. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności według typów gmin

Wyszczególnienie		Gminy miejskie		Gminy miejsko-wiejskie		Gminy wiejskie	
		2007	2013	2007	2013	2007	2013
Osoby fizyczne na 1000 ludności	średnie dla typu	108	113	80	85	52	58
	minimalne	56	61	33	36	21	23
	maksymalne	164	174	140	143	136	149
	różnica	108	113	107	107	115	126
Odsetek gmin powyżej średniej w typie		40,0	30,0	30,0	32,0	25,3	20,5

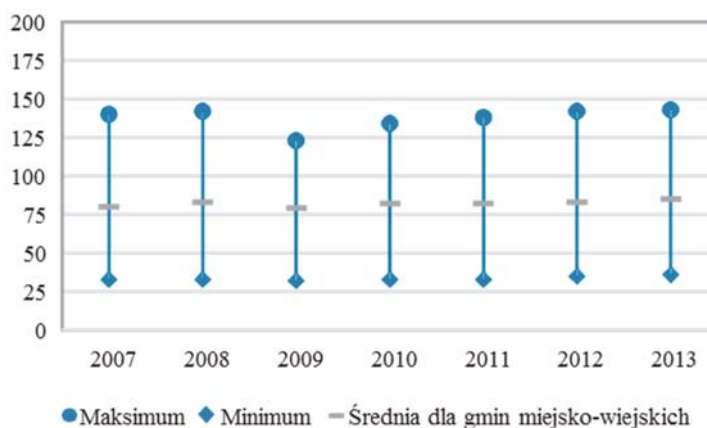
W gminach miejskich różnice w poziomie współczynnika przedsiębiorczości kształtowały się od 108 osób w 2007 r. do 113 osób w 2013 r.

Wykres 15. Rozpiętość w poziomie współczynnika przedsiębiorczości w gminach miejskich w latach 2007–2013

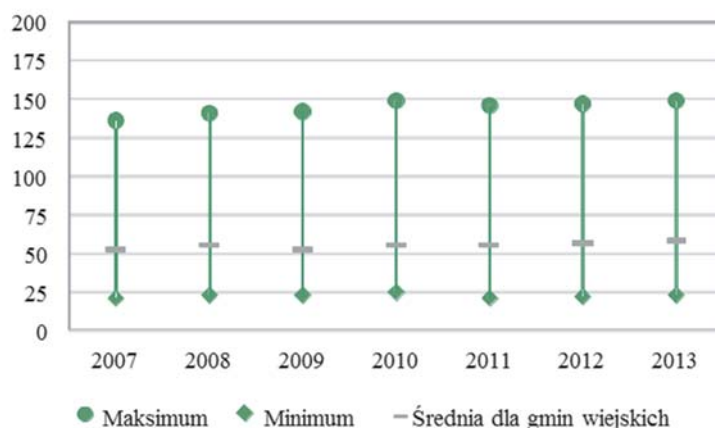
W gminach miejsko-wiejskich różnice pomiędzy gminami o najwyższym i najniższym współczynniku utrzymywały się na zbliżonym poziomie. Jedynie w latach 2009 i 2010 odnotowano zmniejszenie rozpiętości w poziomie analizowanego wskaźnika.

Wykres 16. Rozpiętość w poziomie współczynnika przedsiębiorczości w gminach miejsko-wiejskich w latach 2007–2013

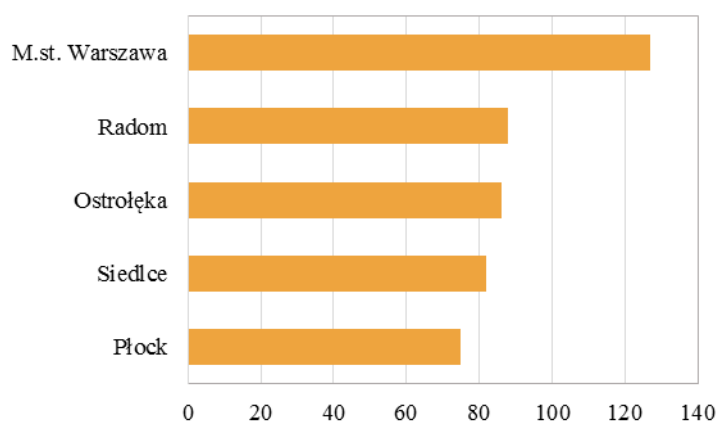
Największa różnica pomiędzy gminami o najwyższym i najniższym wskaźniku wystąpiła w gminach wiejskich i wyniosła 126 osób. Najmniejszą różnicę w poziomie współczynnika odnotowano w 2007 r. – 115 osób.

Wykres 17. **Rozpiętość w poziomie współczynnika przedsiębiorczości w gminach wiejskich w latach 2007–2013**

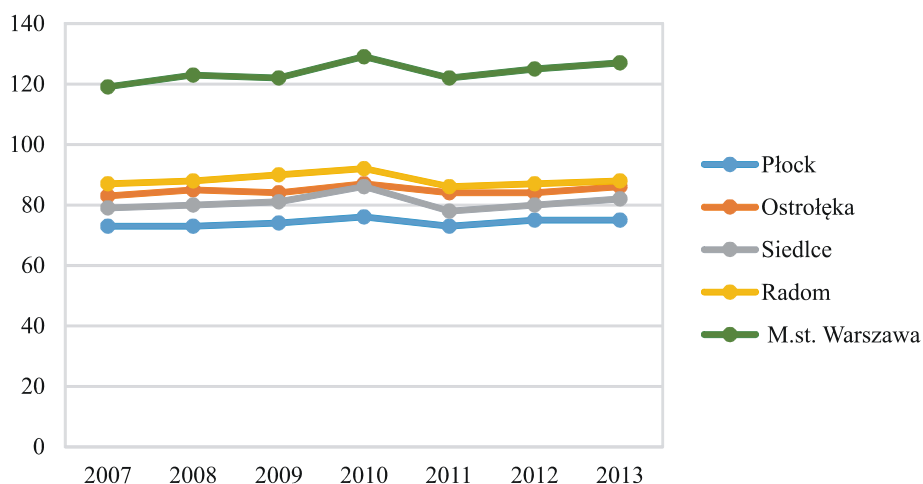
Wśród miast na prawach powiatu wyróżniało się m.st. Warszawa. W 2013 r. w stolicy 127 osób fizycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców prowadziło działalność gospodarczą. W pozostałych miastach na prawach powiatu współczynnik przedsiębiorczości kształtował się na poziomie od 88 osób na 1000 mieszkańców w Radomiu do 75 osób w Płocku. Analizując wartości wskaźnika można zauważyć, że podobnie jak w przypadku stolicy, wokół tych miast współczynnik był wyższy niż w regionie, jednak tak silnego oddziaływania, jak w przypadku m.st. Warszawy nie stwierdzono.

Wykres 18. **Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności w miastach na prawach powiatu w końcu grudnia 2013 r.**

W latach 2007–2013 w miastach na prawach powiatu, podobnie jak w przypadku gmin, notowany był wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wykres 19. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności w miastach na prawach powiatu w latach 2007–2013

ZRÓŻNICOWANIE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO NA POZIOMIE POWIATÓW

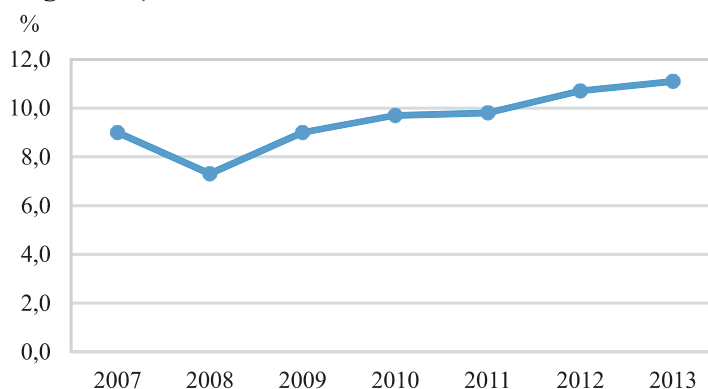
Stopa bezrobocia rejestrowanego

Jednym z najistotniejszych czynników wpływających na rozwój jest lokalny rynek pracy. O kondycji tego rynku może świadczyć wysokość stopy bezrobocia⁴. Z badań GUS wynika, że bezrobocie jest silnie związane z ubóstwem, ponieważ miejsce zajmowane na rynku pracy decyduje o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny. Analizując wskaźniki statystyczne dotyczące całego województwa mazowieckiego można odnieść wrażenie, że jako najbogatszy region jest najmniej zagrożone bezrobociem. Jednak ogólna, w porównaniu z innymi regionami stosunkowo niska, stopa bezrobocia rejestrowanego nie oddaje specyfiki sytuacji panującej na lokalnych rynkach pracy. Województwo mazowieckie jest regionem wielkich kontrastów na rynku pracy. Z jednej strony mamy do czynienia z m.st. Warszawą, gdzie stopa bezrobocia jest jedną z najniższych w kraju, z drugiej zaś są powiaty charakteryzujące się ponadprzeciętnie wysokim udziałem bezrobotnych wśród ludności aktywnej zawodowo. Wysoki stopień terytorialnego zróżnicowania bezrobocia jest wynikiem zarówno nierównomiernego rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, jak i jego historycznych uwarunkowań. Często również geograficzne usytuowanie powiatu, odległość od dużych miast, czy stopień rozwoju infrastruktury ma wpływ m.in. na poziom rozwoju gospodarczego, stopień rozwoju kapitału ludzkiego oraz decyduje o szybkości znalezienia zatrudnienia zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami. Z drugiej strony akcesja do UE spowodowała otwarcie rynku pracy i zwiększyła możliwości podejmowania zatrudnienia również poza granicami kraju. Powoduje to, że fakt

⁴ Procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo, bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

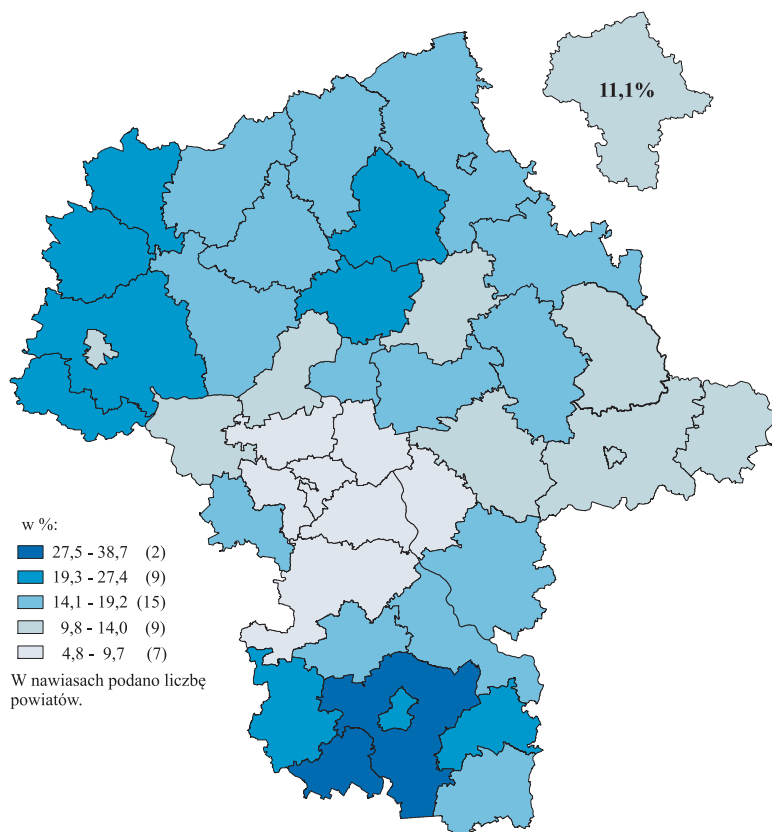
zamieszkiwania na obszarze danego powiatu nie ogranicza już jego mieszkańców do poszukiwania zatrudnienia tylko w najbliższej okolicy.⁵

Wykres 20. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie mazowieckim w latach 2007–2013 (stan w końcu grudnia)

W województwie mazowieckim stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2013 r. wyniosła 11,1 %, tj. więcej o 2,1 p. proc. niż w analogicznym okresie 2007 r. W analizowanym okresie stopa bezrobocia rejestrowanego spadła jedynie w 2008 r., osiągając najniższy poziom w ciągu badanych 6 lat, po czym zaczęła rosnąć.

Mapa 4. Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2013 r.

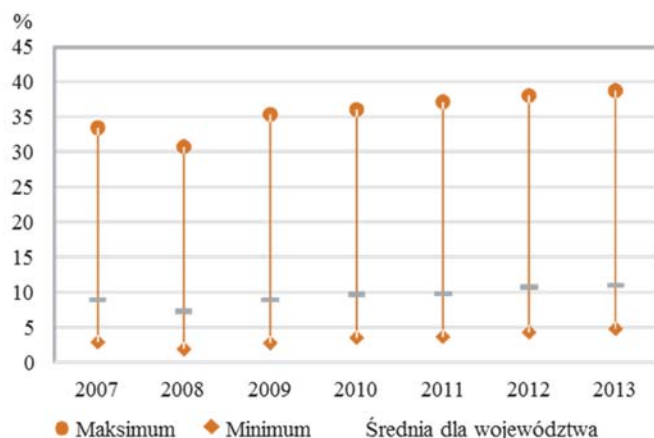

⁵ Terytorialne zróżnicowanie bezrobocia w Polsce w 2012 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy, Warszawa 2013.

Analiza stopy bezrobocia w układzie terytorialnym wykazała, że powiaty o wysokiej stopie bezrobocia znajdują się głównie na północy i południu regionu. Część centralna województwa charakteryzuje się natomiast stosunkowo niskim odsetkiem osób pozostających bez pracy, co wiąże się z obecnością m.st. Warszawy. Stolica oferuje największy rynek pracy, nie tylko swoim mieszkańcom, ale również sąsiednich powiatów.

Zdecydowanie najwyższe wartości stopy bezrobocia notowane były na południu województwa w powiatach: szydłowieckim (38,7%) i radomskim (30,4%). Najniższy poziom bezrobocia utrzymywał się w m.st. Warszawie. W grudniu 2013 r. różnica pomiędzy powiatami o najniższej i najwyższej stopie bezrobocia wyniosła 33,9 p. proc. Warto zauważyć, że w analizowanym okresie rozpiętość wskaźnika powiększała się.

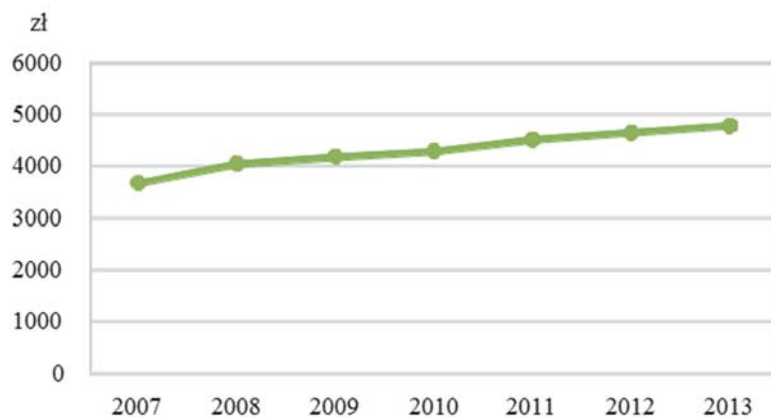
Wykres 21. **Rozpiętość stopy bezrobocia rejestrowanego w powiatach w latach 2007–2013**

Wynagrodzenia

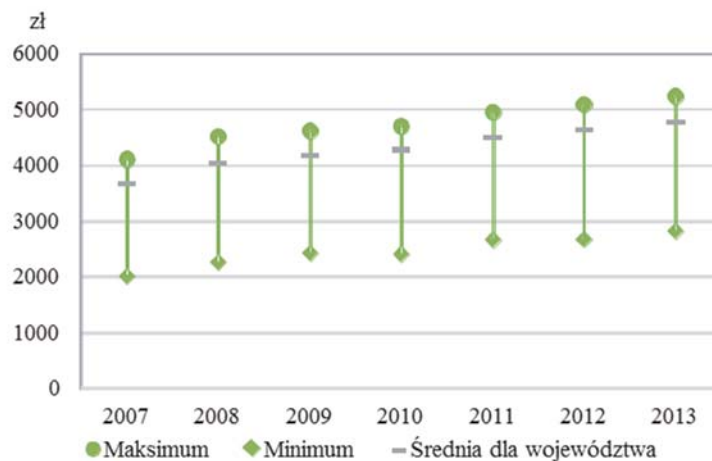
Kolejnym wskaźnikiem ukazującym zróżnicowanie w poziomie rozwoju jest wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. Wynagrodzenia stanowią podstawowe źródło dochodu większości gospodarstw domowych, są więc istotnym miernikiem zamożności oraz czynnikiem warunkującym zaspokojenie potrzeb mieszkańców.

Wykres 22. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w województwie mazowieckim w latach 2007–2013**

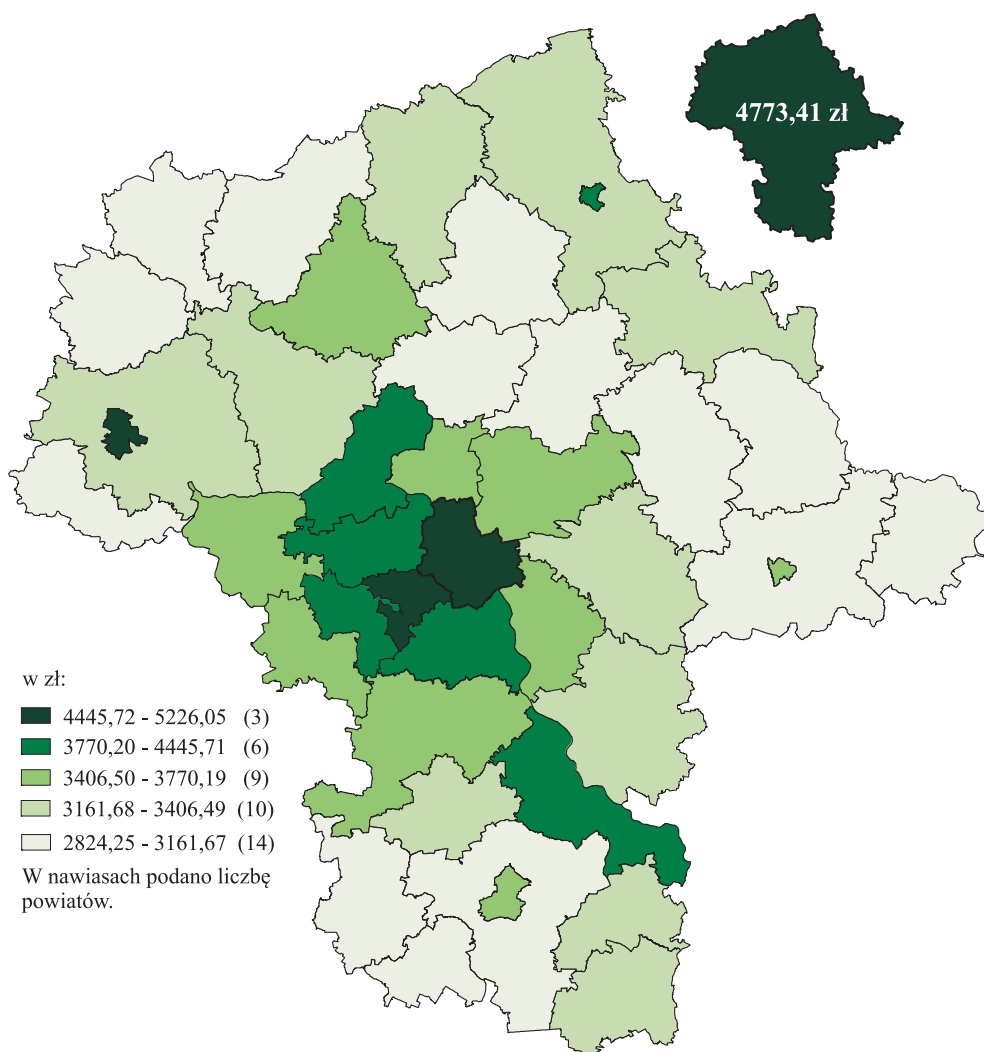

W 2013 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie mazowieckim wyniosło 4773,41 zł, tj. o 1102,57 zł więcej niż w 2007 r. i stanowiło 123,1% średniej krajowej.

Wykres 23. **Rozpiętość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w powiatach w latach 2007–2013**

Mapa 5. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w 2013 r.**

W 2013 r. najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie odnotowano w m.st. Warszawie – 5226,05 zł (109,5% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w relacji do średniej wojewódzkiej), a najniższe w powiecie mławskim 2824,25 zł (59,2% w relacji do średniej wojewódzkiej). Między 2007 i 2013 rokiem rozpiętość między skrajnymi powiatami zwiększyła się. Różnica w poziomie wynagrodzeń między stolicą, a powiatem o najniższym wskaźniku wynosiła w 2007 r. – 2090,93 zł, w 2013 – 2401,80 zł.

KIERUNKI ZMIAN ZRÓŻNICOWANIA

Wyniki przeprowadzonej analizy potwierdziły wysokie zróżnicowanie w poziomie rozwoju gmin i powiatów województwa mazowieckiego. Na te dysproporcje ma wpływ stolica, która z racji pełnionych funkcji stymuluje rozwój regionu i prowadzi do koncentracji gospodarki i życia społecznego na terenie obszaru metropolitalnego. Występowanie tego typu różnic należy uznać za naturalne, jednak niepokojąca wydaje się być skala tych dysproporcji. Aby określić stopień i kierunek zmian zróżnicowania badanych wskaźników w latach 2007–2013 zastosowano wybrane miary dyspersji⁶. Jeśli wartości cechy jednostek statystycznych są bliżej swojej średniej arytmetycznej bądź mediany, czyli są wokół niej bardziej skupione, wtedy są one mniej zróżnicowane.

Dla wybranych zmiennych wyliczono następujące miary dyspersji:

1. **Wariancja** – suma podniesionych do kwadratu odchyłeń poszczególnych wyników danego zbioru od jego średniej, podzielona przez liczbę elementów tego zbioru.

$$S^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2$$

2. **Odchylenie standardowe** – pierwiastek kwadratowy z wariancji.

$$S = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

3. **Rozpiętość (rozstęp)** – różnica między wynikiem maksymalnym a minimalnym.

$$R = x_{\max} - x_{\min}$$

4. **Pozycyjny współczynnik zmienności** – iloraz odchylenia ćwiartkowego przez medianę.

$$V_Q = \frac{Q}{M_e} \times 100$$

gdzie:

s^2 – wariancja,

S – odchylenie standardowe,

R – rozpiętość,

V_Q – pozycyjny współczynnik zmienności,

M_e – mediana,

Q – odchylenie ćwiartkowe,

n – liczba jednostek w zbiorze,

x_i – wartość kolejnego, i-tego pomiaru,

x_{\max} – najwyższy wynik w zbiorze danych,

x_{\min} – najniższy wynik w zbiorze danych,

\bar{x} – średnia arytmetyczna.

⁶ Miary dyspersji to miary ukazujące zróżnicowanie jednostek wchodzących w skład badanej zbiorowości.

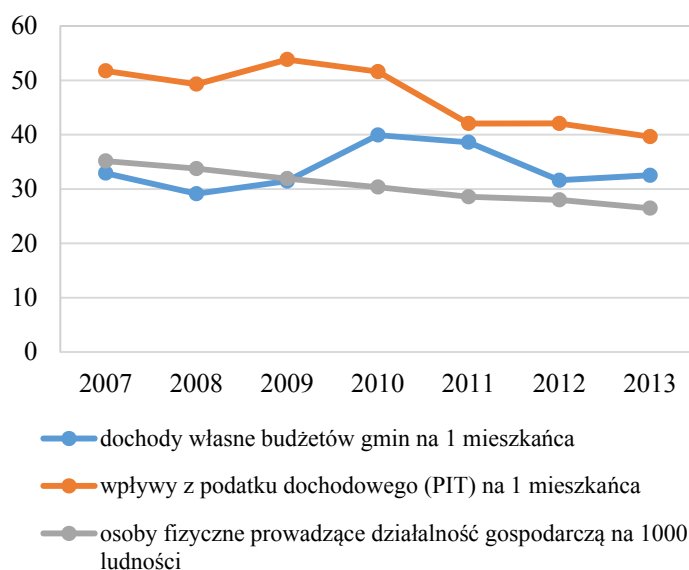
Wyliczone miary dyspersji dla wybranych wskaźników w ujęciu gmin potwierdziły, że stopień zróżnicowania danych zarówno dla roku 2007 jak i 2013 był bardzo wysoki. Świadczyła o tym wartość wariancji, odchylenia standardowego i rozstęp. Współczynnik zmienności, który informuje o sile dyspersji, wskazywał jednak na zmniejszanie się zróżnicowania w grupie wszystkich gmin w latach 2007–2013.

Tabela 4. Wybrane miary dyspersji wyliczone dla gmin

Wybrane miary	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca		Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Wariancja	386905	590899	112334	140729	675	715
Odchylenie standardowe	622,02	768,70	335,16	375,14	25,98	26,73
Rozpiętość (rozstęp)	4164,97	5863,32	2595,72	2755,26	143,00	151,00
Pozycyjny współczynnik zmienności	32,91	32,52	51,73	39,63	35,16	26,47

Ze względu na występowanie w analizowanych danych wielu wartości odstających, do dalszej analizy zastosowano miary pozycyjne, które nie są wrażliwe na wartości skrajne. Do określenia kierunków zmian w poziomie zróżnicowania w latach 2007–2013 zastosowano pozycyjny współczynnik zmienności. Największe zróżnicowanie w grupie wszystkich gmin występowało w przypadku wpływów z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca. Najniższe wartości pozycyjny współczynnik zmienności przyjmował dla liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności. Również w przypadku tego wskaźnika w całym analizowanym okresie notowany był spadek nierówności.

Wykres 24. Pozycyjny współczynnik zmienności dla wszystkich gmin w latach 2007–2013

Wyniki analizy świadczą o tendencji spadkowej nierówności dla wskaźnika „wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca”, jedynie w 2009 r. wystąpił wzrost zróżnicowania. W przypadku wskaźnika „dochody własne gmin na 1 mieszkańca” mimo okresowych spadków i wzrostów zróżnicowania, w ostatnim analizowanym roku współczynnik zmienności był nieznacznie niższy niż notowany w 2007 r.

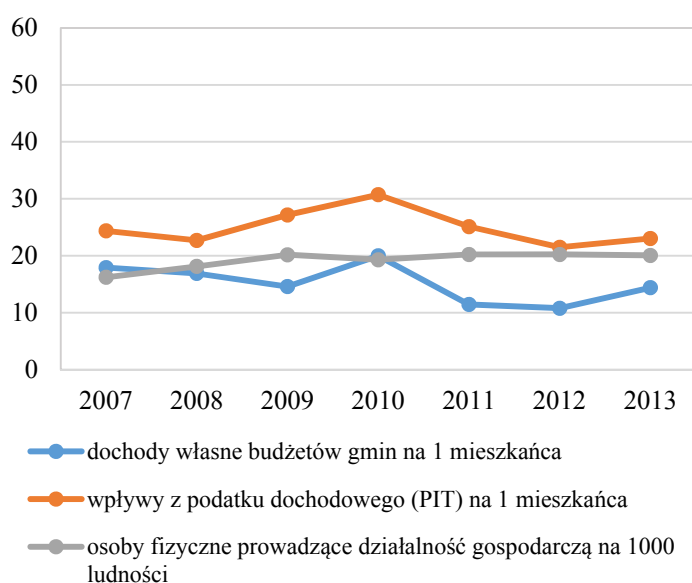
Analizując wskaźniki dla poszczególnych typów gmin można zauważyć różne kierunki zmian.

Tabela 5. Wybrane miary dyspersji wyliczone dla gmin miejskich

Wybrane miary	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca		Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Wariancja	310520	325572	195791	218064	491	639
Odchylenie standardowe	557,24	570,59	442,48	466,97	22,15	25,29
Rozpiętość (rozstęp)	3027,49	2925,88	2431,53	2445,33	108	113
Pozycyjny współczynnik zmienności	17,92	14,39	24,36	23,02	16,22	20,05

W przypadku gmin miejskich obserwowany był spadek pozycyjnego współczynnika zmienności dla wskaźników „dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca” oraz „wpływy z podatku dochodowego PIT na 1 mieszkańca”. W przypadku pierwszego wskaźnika notowany był również spadek rozpiętości w poziomie dochodów między rokiem 2007 i 2013. Wzrosło natomiast zróżnicowanie w przypadku trzeciego wskaźnika „osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców”.

Wykres 25. Pozycyjny współczynnik zmienności dla gmin miejskich w latach 2007–2013

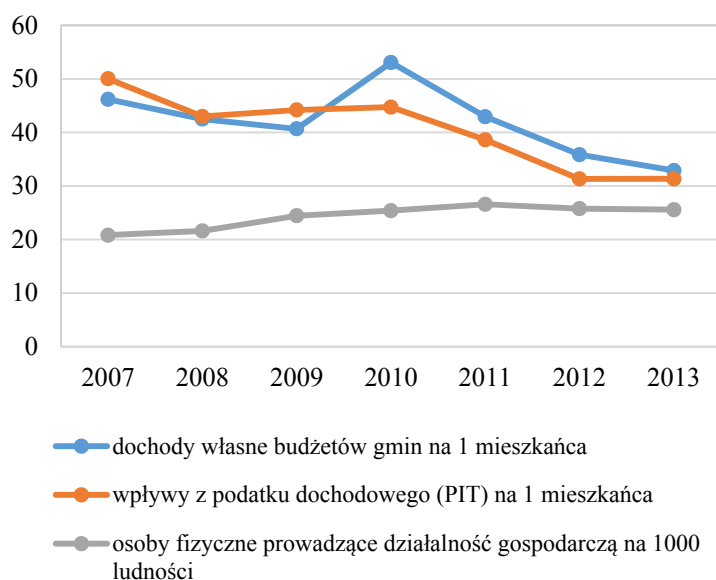
Pomiędzy rokiem 2007 i 2013 w przypadku dwóch pierwszych wskaźników wystąpił spadek zróżnicowania. W całym analizowanym okresie zmiany przebiegały w różnych kierunkach – notowane były okresowe spadki i wzrosty pozycyjnego współczynnika zmienności. Analiza zróżnicowania dla wskaźnika „osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą” pokazała, że trend rosnący został nieznacznie zahamowany w 2010 r., kiedy odnotowano niewielki spadek analizowanego współczynnika.

Tabela 6. Wybrane miary dyspersji wyliczone dla gmin miejsko-wiejskich

Wybrane miary	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca		Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Wariancja	546591	691478	155173	169349	607	618
Odchylenie standardowe	739,32	831,55	393,92	411,52	24,63	24,86
Rozpiętość (rozstęp)	3012,98	3550,53	1897,98	2195,63	107	107
Pozycyjny współczynnik zmienności	46,19	32,87	50,03	31,33	20,80	25,56

W latach 2007–2013 w gminach miejsko-wiejskich, podobnie jak w gminach miejskich, spadło zróżnicowanie w przypadku dochodów własnych i wpływów z podatku PIT, wzrosło natomiast w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Wykres 26. Pozycyjny współczynnik zmienności dla gmin miejsko-wiejskich w latach 2007–2013

W przypadku dochodów własnych można było zaobserwować tendencje spadkową nierówności, z wyjątkiem roku 2010 r., kiedy wystąpił wzrost pozycyjnego współczynnika

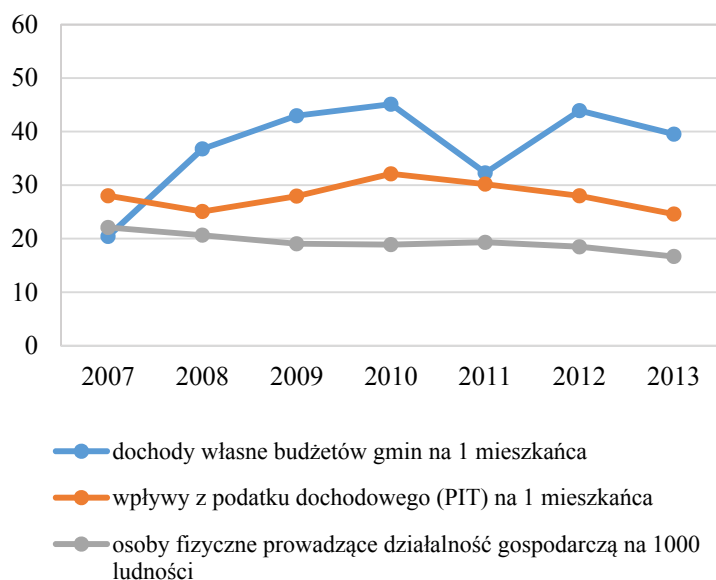
zmienności. Dla wpływów z tytułu podatku PIT wzrost współczynnika odnotowano w latach 2009 i 2010. Wyniki analizy wskazują natomiast na wzrost zróżnicowania w przypadku ostatniego wskaźnika, niewielki spadek został odnotowany jedynie w 2012 roku.

Tabela 7. Wybrane miary dyspersji wyliczone dla gmin wiejskich

Wybrane miary	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca		Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Wariancja	289208	494947	61432	86656	338	428
Odchylenie standardowe	537,78	703,52	247,86	294,37	18,39	20,68
Rozpiętość (rozstęp)	4164,97	5863,32	1800,20	2112,79	115	126
Pozycyjny współczynnik zmienności	20,42	39,52	28,02	24,60	22,09	16,67

Wyliczone wskaźniki dla gmin wiejskich wskazują na nieco inne tendencje niż w przypadku dwóch wcześniej omawianych typów jednostek. W gminach wiejskich wzrosło zróżnicowanie w dochodach własnych budżetów gmin na 1 mieszkańca, zmalało natomiast w przypadku wpływów z podatku (PIT) oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Wykres 27. Pozycyjny współczynnik zmienności dla gmin wiejskich w latach 2007–2013

Zróżnicowanie w poziomie dochodów własnych budżetów gmin na 1 mieszkańca rosło w całym analizowanym okresie z wyjątkiem roku 2011 i 2013, w którym odnotowany został spadek pozycyjnego współczynnika zmienności.

W przypadku pozostałych dwóch wskaźników trend malejący nierówności został zahamowany – dla wpływów z podatku PIT w latach 2009 i 2010, a dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w 2011 r.

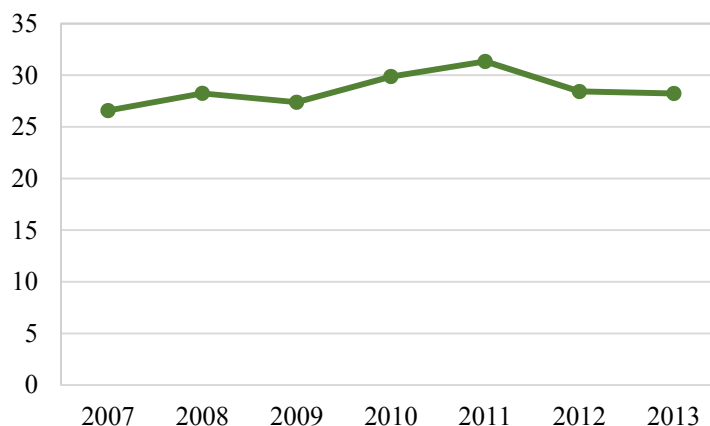
Podobnie sytuacja przedstawia się dla danych analizowanych na poziomie powiatów.

Tabela 8. Wybrane miary dyspersji wyliczone dla powiatów

Wybrane miary	Stopa bezrobocia rejestrowanego		Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	
	2007	2013	2007	2013
Wariancja	40,49	47,47	217177	299470
Odchylenie standardowe	6,36	6,89	466,02	547,24
Rozpiętość (rozstęp)	30,50	33,90	2090,93	2401,80
Pozycyjny współczynnik zmienności	26,57	28,22	11,78	8,33

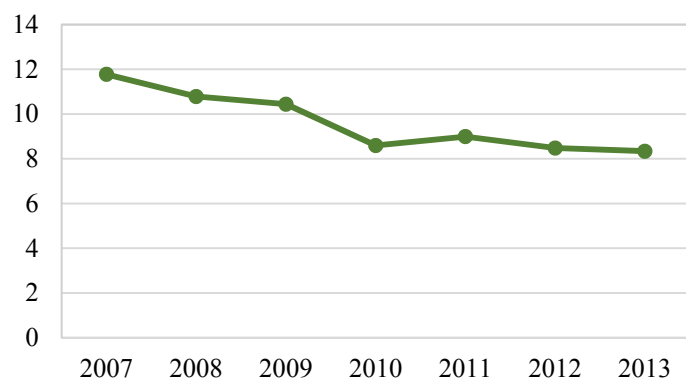
Wyliczone odchylenie standardowe oraz wariancja pokazują, że stopień zróżnicowania danych zarówno dla roku 2007 jak i 2013 był wysoki. Potwierdza to wartość rozstępu, czyli różnica między wartościami skrajnymi. Natomiast współczynnik zmienności wskazuje zmiany o różnym kierunku w zależności od analizowanego wskaźnika.

Wykres 28. Pozycyjny współczynnik zmienności dla stopy bezrobocia rejestrowanego w powiatach w latach 2007–2013

Pozycyjny współczynnik zmienności wyliczony dla stopy bezrobocia wskazuje na tendencję wzrostową nierówności w latach 2007–2011, z jednym niewielkim spadkiem w 2009 roku. W latach 2012 i 2013 notowany był spadek pozycyjnego współczynnika zmienności.

Wykres 29. **Pozycyjny współczynnik zmienności dla przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto w powiatach w latach 2007–2013**

W przypadku miesięcznych wynagrodzeń brutto spadek współczynnika zmienności może świadczyć o spadku nierówności. Niewielki wzrost notowany był jedynie w 2011 roku.

Tabela 9. **Pozycyjny współczynnik zmienności – kierunki zmian w latach 2007–2013**

	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca	Wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	Stopa bezrobocia rejestrowanego	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto
Gminy miejskie	↓	↓	↑		
Gminy miejsko-wiejskie	↓	↓	↑		
Gminy wiejskie	↑	↓	↓		
Powiaty				↑	↓

↑↓ Wzrost/spadek w stosunku do 2007 roku

Analiza pozycyjnego współczynnika zmienności wskazuje na różne kierunki zmian w zależności od typu gminy. W gminach miejskich i miejsko-wiejskich obserwowane były takie same tendencje. W przypadku dwóch pierwszych wskaźników „dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca” oraz „wpływy z podatku dochodowego (PIT) na 1 mieszkańca” obserwowany był spadek zróżnicowania. Wzrosło natomiast zróżnicowanie w przypadku trzeciego wskaźnika „osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności”. W gminach wiejskich odnotowano wzrost zróżnicowania dla dochodów własnych budżetów gmin na 1 mieszkańca, spadek wystąpił natomiast w przypadku dwóch pozostałych wskaźników. Dla danych analizowanych na poziomie powiatów, w przypadku stopy bezrobocia rejestrowanego notowany był wzrost zróżnicowania, a w przypadku przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto spadek.

PODSUMOWANIE

1. Zróżnicowanie wewnętrzne w rozwoju regionu jest zjawiskiem naturalnym. Dysproporcje te muszą jednak osiągać taki poziom, który w danej sytuacji ekonomicznej i społecznej będzie akceptowalny.
2. Z przeprowadzonej analizy wynika, że tempo i kierunek procesu różnicowania się gmin jest zależne od rodzaju gminy, analizowanego wskaźnika, metody obserwacji, okresu i makroekonomicznych warunków zewnętrznych.
3. Województwo mazowieckie odznacza się dużym zróżnicowaniem wewnętrznym, które w latach 2007–2013 utrzymywało się na wysokim poziomie.
4. Generalną tendencją jest powolne zmniejszanie się zróżnicowania między gminami województwa mazowieckiego przy jednoczesnym wzroście różnic między jednostkami o największym i najmniejszym potencjale rozwojowym.
5. Gminy wiejskie, w porównaniu do miast rozwijały się szybciej. Najbardziej dynamiczne zmiany występowały w gminach wiejskich zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie m.st. Warszawy.
6. Wolniejsze tempo zmian w miastach niż w gminach wiejskich spowodowane było ich zdecydowanie większym potencjałem początkowym. Zróżnicowanie wewnętrzne w grupie miast było zależne od kondycji jednostek o największym potencjale rozwojowym, które z kolei są bardzo wrażliwe na zmiany makroekonomiczne na świecie i wahania koniunktury.